

Handläggare
Jazmine Hjorth Tegman
08- 508 25 640

Till
Socialnämnden 2022-08-30

Vägen till ökad tillgänglighet – delaktighet, tidiga insatser och inom lagens ram (SOU 2022:22)

Svar på remiss från kommunstyrelsen, dnr KS 2022/699

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på kommunstyrelsens remiss av slutbetänkandet Vägen till ökad tillgänglighet - delaktighet, tidiga insatser och inom lagens ram (SOU 2022:22).
2. Beslutet justeras omedelbart.

Fredrik Jurdell
Socialdirektör

Veronica Wolgast Carstorp
biträdande förvaltningschef

Sammanfattning

Bristande tillgänglighet och långa väntetider har inom hälso- och sjukvården länge varit ett problem. Regeringen tillsatte under år 2020 en utredning, vilken gavs i uppdrag att verka för ökad tillgänglighet och kortare väntetider inom hälso- och sjukvården. I slutbetänkandet redogörs för de förslag och bedömningar som gjorts gällande en utökad vårdgaranti, utvecklingen av en nära och tillgänglig vård, det fortsatta arbetet med barn och ungas psykiska hälsa och intygshanteringen inom hälso- och sjukvård.

Förvaltningen instämmer i utredningens analys kring utvecklingen av den psykiska ohälsan bland barn och unga i Sverige och lyfter fram socialtjänstens roll i arbetet med tidig upptäckt av psykisk ohälsa hos barn och unga och vikten av tidiga insatser.

Förvaltningen ser i slutbetänkandet ett behov av ett tydliggörande kring den fasta vårdkontaktens ansvar gällande SIP. Vidare betonar förvaltningen vikten av att kommunen alltid överväger om intyg från regionen behöver begäras in i samband med biståndsbedömning. Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bakgrund

Bristande tillgänglighet och långa väntetider har inom hälso- och sjukvården länge varit ett problem. Under år 2020 beslutade regeringen om att tillsätta en utredning med uppdrag att verka för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården, med särskilt fokus på kortare väntetider. Utredningen antog namnet Delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården. I juni 2021 avrapporterades en del av utredningens uppdrag i delbetänkandet Vägen till ökad tillgänglighet - långsiktig, strategisk och i samverkan (SOU 2021:59). I maj 2022 lämnades slutbetänkandet Vägen till ökad tillgänglighet - delaktighet, tidiga insatser och inom lagens ram (SOU 2022:22) till regeringen.

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat ärendet Vägen till ökad tillgänglighet - delaktighet, tidiga insatser och inom lagens ram (SOU 2022:22) för besvarande. Remisstiden sträcker sig till 25 augusti 2022.

Övriga remissinstanser är stadsledningskontoret, Bromma stadsdelsnämnd, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd och Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd.

Ärendets beredning

Remissvaret har utarbetats inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 24 augusti 2022. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 25 augusti 2022.

Ärendet

I slutbetänkandet Vägen till ökad tillgänglighet - delaktighet, tidiga insatser och inom lagens ram (SOU 2022:22) redogörs för de förslag och bedömningar som gjorts gällande en utökad vårdgaranti, utvecklingen av en nära och tillgänglig vård, det fortsatta arbetet med barn och ungas psykiska hälsa och intygshanteringen inom hälso- och sjukvård. Utredningen lämnar i slutbetänkandet förslag och ställningstaganden som syftar till att bidra till att vända väntetidsutvecklingen, förbättra patientens delaktighet i sin egen vård samt öka tillgängligheten genom samverkan mellan staten och regionerna.

En utökad vårdgaranti

Vårdgarantin reglerar inom vilka yttersta tidsgränser en patient ska erbjudas vård, utgångspunkten i utredningen har varit att det fortsättningsvis ska finnas en vårdgaranti. Det framgår av utredningen att dagens vårdgaranti inte efterlevs och det är svårt att säga vilken effekt som vårdgarantin har haft på väntetiderna. Trots detta ser utredningen att det finns fördelar med att ha en lagreglerad

vårdgaranti, vilken bedöms främja patientens rättsliga ställning. Vårdgarantin ger även regionerna ramar för hur hälso- och sjukvården behöver dimensioneras och resurssättas. Förutsättningarna för regional likvärdighet ökar med en tydlig tidsgräns för när vård senast ska ges.

Utredningens förslag

Utredningen har haft i uppdrag att utreda för- och nackdelar med en utökad vårdgaranti och lämna förslag på hur vårdgarantin kan vidareutvecklas.

Utredningen har strävat efter att förstärka fördelarna med dagens vårdgaranti samt adressera flera av dess nackdelar och risker i syfte att stärka patientens ställning. Utredningens förslag innebär en vårdgaranti som täcker fler delar av vårdkedjan och som är mer relevant för fler patientgrupper. Förslagen syftar också till att säkerställa att regionen ser till att patienten faktiskt får sin vård inom vårdgarantins yttersta tidsgränser och utökad information om vårdgarantin. För att förslagen om en utökad vårdgaranti ska få praktiskt genomslag och efterlevas behöver regionerna bland annat arbeta med produktions- och kapacitetsplanering, långsiktig planering och schemaläggning samt sluta avtal med och nyttja alternativa vårdgivare. Rutiner för registrering och uppföljning behöver utvecklas och komma på plats och staten behöver se till att det finns en tillsyn och en utvecklad ändamålsenlig uppföljning.

En nära och tillgänglig vård med fokus på primärvården

Gällande uppdraget att följa regionernas och kommunernas omställning till en mer nära vård framkommer av utredningen två delvis olika bilder.

Den ena bilden är att arbetet pågår på bred front och det finns målbilder som är framtagna i en majoritet av länen. Projekt och pilottester pågår och startas upp för att exempelvis testa nya arbetssätt som går i riktningen mot en mer nära och tillgänglig primärvård.

Den andra bilden är att primärvårdens kärnverksamhet ännu inte märkt av omställningsarbetet. Enligt uppföljnings- och utvärderingsrapporter från Socialstyrelsen och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys kan det inte påvisas att någon faktisk omställning har skett i vårdens kärnverksamheter. Myndigheterna har inte heller kunnat fastställa om eller hur de tillförda statliga medlen från överenskommelserna kommit primärvården till nytta.

Utredningens förslag

Utredningen lämnar förslag om ett utökat informationskrav som innebär ett förtydligande av att patienten ska få information om sina fasta kontakter i vården och kontaktuppgifterna till dessa och sina

vårdenheter. En fast vårdkontakt bör kunna bistå patienterna i att samordna vårdens insatser, informera om vårdssituationen, förmedla kontakter med andra relevanta personer inom hälso- och sjukvården och vara kontaktperson för andra delar av hälso- och sjukvården och för socialtjänsten. Vidare föreslår utredningen att patienten ska få informationen samlad digitalt i den mån det är relevant för patienten.

Omställningen till en nära vård är inte en fråga för enbart primärvården, utan alla delar av vården behöver inkluderas i omställningsarbetet. Regeringen bör rikta ekonomiska medel som ett stöd till det lokala omställningsarbetet och regioner och kommuner behöver avsätta resurser för uppföljning och utvärdering av lokalt utvecklingsarbete. Vidare bör Socialstyrelsen ges i uppdrag att fortsätta följa och stödja omställningen och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys bör få i uppdrag att fortsätta utvärdera omställningen.

Barn och ungas psykiska hälsa

Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) har sedan cirka tio år tillbaka en målsättning om en förstärkt vårdgaranti som innebär att barn och ungdomar inte ska behöva vänta längre än 30 dagar för en första bedömning samt ytterligare 30 dagar till en fördjupad utredning eller behandling. Målsättningen är inte lagstadgad utan formulerad i överenskommelser mellan staten och Sveriges kommuner och regioner (SKR). Utredningen har haft i uppdrag att bedöma om målsättningen bör kvarstå och i så fall regleras som en del av en differentierad vårdgaranti samt lämna nödvändiga författningsförslag.

I dagsläget är det få regioner som uppfyller målsättningen och utredningen konstaterar att det finns brister och förändringar i rapporteringen och uppföljningen av väntetidsstatistiken genom åren. Vidare konstaterar utredningen att efterfrågan på vård bland barn och unga inom området psykisk ohälsa har ökat under samma tidsperiod. Vad ökningen beror på är inte fastställt men av utredningen framgår att det troligast är en kombination av förutsättningar och förändringar i samhället. Sammantaget menar utredningen att det är svårt att dra slutsatser om vilka effekter målsättningen om en förstärkt vårdgaranti inom BUP och övriga statliga insatser inom området har haft på väntetider för barn och unga med psykisk ohälsa. Utredningen kan dock konstatera att det finns mycket kvar att göra inom området för att förbättra tillgängligheten och minska väntetiderna.

Utredningens bedömning

Utredningen bedömer att ett bredare angreppssätt behövs för hela området psykisk hälsa för barn och unga, där tidig upptäckt av psykisk ohälsa och tidigt omhändertagande tillsammans med en välfungerande samverkan mellan vårdnivåer är de viktigaste åtgärderna för att främja barn och ungas psykiska hälsa. Med tidiga och stegvisa insatser kan barn och unga med lätta och medelsvåra symtom få snabbare tillgång till stöd efter behov, samtidigt som risken för att besvären förvärras och därmed behov av specialiserad vård minskar. Detta kan i förlängningen leda till bättre tillgänglighet till specialiserad vård inom BUP för barn och unga med mer omfattande besvär, samtidigt som BUP kan utveckla sin konsultativa roll för den tidiga vården.

Utredningen lämnar följande bedömningar:

- Regeringen bör tillse att en konkret och långsiktig strategi för barn och ungas psykiska hälsa tas fram.
- Den nationella kunskapsstyrningsorganisationen bör ta fram nationella kunskapsstöd för hela vårdkedjan för barn och ungas psykiska hälsa samt nationella kunskapsstöd som utgår från symptomkomplex. Regeringen bör stödja arbetet med de nationella kunskapsstöden med riktade ekonomiska medel.
- Varje region bör erbjuda en gemensam väg in för barn och unga som upplever psykisk ohälsa. I En väg in bör primärvården och BUP ingå och gemensam prioritering bör ske, samverkan med elevhälsan bör eftersträvas.
- Regeringen bör rikta ekonomiska medel i syfte att stödja regionerna och huvudmännen för skolan att ta fram nya och hållbara arbetssätt som ska underlätta samverkan mellan elevhälsan, primärvården och BUP kopplat till arbetet med En väg in.
- Den nationella målsättningen om 30 dagar till en första bedömning och ytterligare 30 dagar till en fördjupad utredning eller behandling inom BUP bör inte regleras i lag utan kvarstå som målsättning.

Intygshantering inom hälso- och sjukvården

Intygsskrivning är ett område som ofta lyfts av läkarkåren som onödigt tidskrävande. Beräkningar visar att hälso- och sjukvårdens medarbetare lägger ner tre miljoner arbetstimmar varje år på intygshantering till en uppskattad kostnad om drygt 2 miljarder kronor. Under många år har myndigheter, SKR och Inera arbetat för att utveckla intygshanteringen. Utredningen menar att för att få en effektiv och tillgänglig vård är det viktigt att minimera det

intygsskrivande arbetet och den administration som intygsutfärdande innebär för vården.

Regeringen bör ge en lämplig myndighet i uppdrag att följa upp det utvecklingsarbete som har gjorts av statliga myndigheter i fråga om intygshantering. I uppdraget bör det ingå att ta fram en handlingsplan över de statliga insatser som krävs för att åstadkomma en mer effektiv och sammanhållen intygshantering inom hälso- och sjukvården.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen välkomnar förslagen som presenteras i utredningen, vilka syftar till att bidra till att vända väntetidsutvecklingen, förbättra patientens delaktighet i sin egen vård samt öka tillgängligheten.

Förvaltningen instämmer i utredningens analys kring utvecklingen av den psykiska ohälsan bland barn och unga i Sverige. I den Stockholmsenkät, som Stockholms stad genomför vartannat år i årskurs 9 och 2:a året på gymnasiet kring elevers levnadsvanor, syns en liknande ökning som den som beskrivs i utredningen. Denna ökning kan vara en effekt av samhällsförändringar som ökad individualisering, ökad öppenhet kring psykisk ohälsa, ökad användning av sociala medier med mera. Dessa förändringar i kombination med ökade krav i skolan för att lyckas i framtiden kan vara en förklaring till ökningen av psykosomatiska besvär.

Förvaltningen stödjer förslaget att ta fram en konkret strategi med en långsiktig inriktning för att motverka utvecklingen av psykisk ohälsa hos barn och unga. Skolan har en viktig roll i att tidigt identifiera tecken på psykisk ohälsa hos eleverna och vidta åtgärder till följd av det. Utifrån att många barn med psykisk ohälsa är aktuella inom socialtjänsten vill förvaltningen lyfta fram socialtjänstens roll i arbetet med att tidigt upptäcka psykisk ohälsa hos barn och unga och vikten av att komma in med tidiga insatser. För att dessa barn och familjer ska få rätt stöd i rätt tid krävs en fungerande samverkan.

Förvaltningen ställer sig positiv till att utredningen poängterar vikten av att det bör tas ett större grepp kring hela området psykisk hälsa för barn och unga. Vidare instämmer förvaltningen i att tidig upptäckt, tidigt omhändertagande samt en välfungerande samverkan i hela vårdkedjan är de viktigaste åtgärderna för att främja barn och ungas psykiska hälsa. Förvaltningen välkomnar utredningens förslag om En väg in, en gemensam ingång till vården för barn och unga med psykisk ohälsa. Förslaget skulle kunna minska att verksamheter tänker i ”stuprör” och öka chanserna till en snabbare

och jämlik vård samt tidigare insatser. Det skulle också minska risken för att barn och unga hamnar i ett organisatoriskt glapp, där de står utan hjälp. I Region Stockholm infördes En väg in inom BUP Stockholm våren 2020, vilket har en annan innebörd eftersom det endast handlar om en gemensam ingång till BUP. Förvaltningen anser att den lösning som utredningen föreslår skulle kunna vara ett sätt att tydligare fånga upp alla barn med psykisk ohälsa, inte bara de som behöver specialiserad psykiatrisk vård. Det skulle möjligen också underlätta samverkan om det utformas som en gemensam satsning mellan primärvård, elevhälsa och BUP. Förvaltningen vill dock betona att det finns fler verksamheter som skulle kunna involveras i ett sådant arbete inom socialtjänsten, till exempel ungdomsmottagningarna.

Förvaltningen stödjer förslaget om att alla patienter ska få en fast vårdkontakt och ser positivt på att utredningen lyfter fram funktionen som ett sätt att förenkla och avlasta barn, unga, vuxna och deras anhöriga. Det skulle liksom En väg in minska risken för att de faller mellan stolarna och istället ges stöd i samordningen av olika insatser. Förvaltningen har i utredningen uppmärksammat att det inte har tydliggjorts om den fasta vårdkontakten är den som skulle vara ansvarig för att sammankalla till samordnad individuell plan (SIP), vilket skulle kunna förenkla sammankallandet till SIP och uppföljningen. Förvaltningen ser ett behov av ett tydliggörande kring den fasta vårdkontaktens ansvar gällande SIP.

Förvaltningen delar utredningens syn på behovet av en effektiv och sammanhållen intygshantering inom hälso- och sjukvården samt behovet av att minimera det intygsskrivande arbetet. Inom socialtjänsten kan det vid bedömning av behov av bistånd ibland behövas att en individs behov eller nedsättning styrks med intyg från vården. Förvaltningen vill här betona vikten av att kommunen alltid överväger om ett intyg från regionen behöver begäras in för att styrka en funktionsnedsättning eller ett behov i samband med biståndsbedömning enligt SoL.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

- Vägen till ökad tillgänglighet – delaktighet, tidiga insatser och inom lagens ram (SOU 2022:22).